

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์ และความน่าเชื่อถือของรายการวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน ศึกษากรณีสถานีวิทยุชุมชน” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน
2. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยุชุมชนของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน
3. เพื่อศึกษาระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากรของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยุชุมชนกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน
6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ กลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งได้รับการส่งตอบกลับมาจำนวน 395 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ระดับความคาดหวังผลประโยชน์ ระดับความน่าเชื่อถือ และพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน ส่วนการทดสอบสมมติฐานนั้น ใช้การหาค่าความสัมพันธ์แบบ t-Test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันในการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านคุณลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 395 คน แบ่งเป็นเพศชาย 294 คน เพศหญิง 101 คน สมาชิกส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปกส.ต้น หรือเทียบเท่า มากที่สุด ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และประกอบอาชีพรับจ้าง และส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยุชุมชน

กลุ่มเป้าหมายมีความคาดหวังผลประโยชน์ต่อสถานีวิทยุชุมชนอยู่ในระดับสูง(ค่าเฉลี่ย 4.05) โดยเมื่อแยกเป็นประเภทพบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อตนเองค่อนข้างสูงจากสถานีวิทยุชุมชน ในความคาดหวังว่าข่าวสารจากรายการของสถานีวิทยุชุมชนจะมีประโยชน์และเสริมสร้างความรู้ได้มากที่สุด รองลงมาคือ รายการสถานีวิทยุชุมชนสามารถช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาหรืออุบัติเหตุ และคาดหวังว่ารายการสถานีวิทยุชุมชนช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ เมื่อทำสิ่งของสูญหาย และเมื่อประสบอุบัติเหตุภายในที่พักอาศัยค่อนข้างมาก

สำหรับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อสังคม กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อสังคมจากสถานีวิทยุชุมชนในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านความคาดหวังต่อบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนในการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของประชาชน รองลงมาคือ ด้านความคาดหวังต่อบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนในฐานะสื่อกลางระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบทันทีที่มีการร้องเรียน ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาให้สังคมได้ ตลอดจนความคาดหวังถึงข่าวสารจากสถานีวิทยุชุมชนในด้านการเป็นแนวทางป้องกันการเกิดปัญหาต่างๆ ช้ำ

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิก สถานีวิทยุชุมชน

ระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ค่าเฉลี่ย 3.98) โดยเมื่อแยกรายละเอียดพบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือต่อผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการสมาคม การให้ความรู้ที่ปลอดภัย และด้านบุคลิกภาพของผู้ดำเนินรายการในระดับสูง และมีความเชื่อถือด้านความสามารถต่อผู้ดำเนินรายการค่อนข้างสูง

กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ทางสถานีวิทยุชุมชนติดต่อประสานงานอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในด้านการสมาคม การให้ความรู้ที่ปลอดภัย ความสามารถ และด้านบุคลิกภาพต่อเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ทางสถานีวิทยุชุมชนติดต่อด้วยในระดับค่อนข้างสูง

สำหรับความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือต่อข้อมูลข่าวสารของสถานีวิทยุชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความทันสมัย และด้านความยุติธรรมต่อข้อมูลข่าวสารในระดับสูง และมีความเชื่อถือด้านความเที่ยงตรงและด้านความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารค่อนข้างสูง

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน

ในด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ติดตามรับฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนมานานกว่า 7 เดือน (สถานีวิทยุชุมชน เริ่มออกอากาศเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2540) โดยเฉลี่ยจะรับฟังวันละประมาณ 2-4 ชั่วโมง ซึ่งจะฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนบ่อยมาก (ทุกวัน) ในช่วงเวลาเช้า (04.00-12.30 น.) และนิยมรับฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนที่บ้าน โดยจะตั้งใจฟังตลอดรายการ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างนิยมรับฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนทางคลื่นความถี่วิทยุ F.M. 97.5 MHz (หรือ F.M. 96.0 MHz ในปัจจุบัน)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมผ่านสถานีวิทยุชุมชนในระดับต่ำ โดยรูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างนิยมใช้ผ่านสถานีวิทยุชุมชนสูงสุดคือการโทรศัพท์ ในขณะที่การสื่อสารผ่านสถานีวิทยุโดยการเดินทางเข้าไปยังที่ตั้งของสถานี และการส่งจดหมายในระดับต่ำมาก ส่วนสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน คือการแจ้งการประสบอุบัติเหตุในระดับสูงสุด รองลงมาคือการแจ้งเหตุต่างๆ การร้องเรียน/ร้องทุกข์ และการขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างจะมีพฤติกรรมกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุในประเด็นปัญหาการจราจรมากที่สุด

2. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนแตกต่างกันตามคุณลักษณะทางประชากรของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า

1. สมาชิกสถานีวิทยชุมชน ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการสื่อสาร แตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)
2. สมาชิกสถานีวิทยชุมชน ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการสื่อสาร แตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1) ซึ่งพบว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีอายุ 21-30 ปี จะมีพฤติกรรมการสื่อสารน้อยกว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีอายุ 31-40 ปี และ อายุ 50 ปีขึ้นไป
3. สมาชิกสถานีวิทยชุมชน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการสื่อสาร แตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1) ซึ่งพบว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จะมีพฤติกรรมการสื่อสารน้อยกว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น-ปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. สมาชิกสถานีวิทยชุมชน ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการสื่อสาร แตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1) ซึ่งพบว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่เป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จะมีพฤติกรรมการสื่อสารน้อยกว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และมีอาชีพรับจ้าง นอกจากนี้ สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่เป็นพนักงานบริษัท/ธนาคาร จะมีพฤติกรรมการสื่อสารน้อยกว่า สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีอาชีพรับจ้าง
5. สมาชิกสถานีวิทยชุมชน ที่มีรายได้ต่างกัน มีพฤติกรรมการสื่อสาร ไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานที่ 2 ระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยชุมชนของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยชุมชนต่อตนเองของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)
2. พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยชุมชนต่อสังคมของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

สมมติฐานที่ 3 ระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับความน่าเชื่อถือต่อผู้ดำเนินรายการในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)
2. พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความน่าเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่ที่สถานีวิทยชุมชนประสานงานด้วยในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)
3. พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับความน่าเชื่อถือต่อข้อมูลข่าวสารในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทั้งหมดนั้น สามารถนำผลที่ได้มาอภิปรายตามสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนแตกต่างกันตามคุณลักษณะทางประชากรของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรด้านคุณลักษณะทางประชากรบางตัว เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งพิจารณาได้จากการทดสอบสมมติฐาน ที่ปรากฏว่า ตัวแปรด้านคุณลักษณะทางประชากรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรพฤติกรรมการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ยกเว้นตัวแปรรายได้ เท่านั้นที่ไม่มี ความสัมพันธ์กับตัวแปรพฤติกรรมการสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ De Fleur และ Rokeach (1982) ในทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) ที่อธิบายไว้ว่า บุคคลที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันจะมีความสนใจของข่าวสารต่างกัน และนอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2533) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดการพฤติกรรมการสื่อสารของบุคคล ซึ่งแนวคิดนี้สรุปได้ว่า บุคคลที่มีลักษณะพื้นฐานต่างๆ เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา เป็นต้น ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันย่อมจะเปิดรับข่าวสารหรือเนื้อหาของ การสื่อสารคล้ายคลึงกัน ไม่มากนัก และบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันย่อมจะมีการตอบสนองต่อเนื้อหาข่าวสารในรูปแบบที่ไม่แตกต่างกันนัก ในทำนองเดียวกันกับ สมาชิกสถานีวิทยุชุมชนที่มีลักษณะทางประชากรที่ต่างกัน จึงมีพฤติกรรมการสื่อสารที่จะเปิดรับและตอบสนองแตกต่างกัน

เพศกับพฤติกรรมการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารมีความแตกต่างกันตามเพศของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีพฤติกรรมการสื่อสารมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของวันหนีย์ ศิริสุข (2539) ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ในโครงการสะสมไมล์ รอยัล ออร์คิด พลัส ของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) พบว่า เพศชายมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ บางประเภทมากกว่าเพศหญิง ผลงานการวิจัยของสากล ไพเราะ (2532) ศึกษาเรื่องผลการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อพัฒนาชนบทในโครงการนำพระราชกฤษฎีกาในหลวง (อีสานเขียว) พบว่า บุคคลที่มีเพศต่างกัน มีการเปิดรับสื่อในโครงการแตกต่างกัน และผลงานวิจัยของ วันหนีย์ แสนักดิ์ (2532) ศึกษาเรื่อง ความคาดหวัง ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อมวลชน และความต้องการทางการเมืองของ นักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในด้านความ ตั้งใจขณะเปิดรับสื่อ

อายุกับพฤติกรรมการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า อายุของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนกับพฤติกรรมการสื่อสารมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ C. Maple (1933) (อ้างใน วันทนี สิริสุข (2539) ในเรื่องความแตกต่างของอายุ พบว่า ระดับความยากง่ายในการชักจูงใจ หรือโน้มน้าวจิตใจของคน จะเกี่ยวข้องกับระดับอายุของคนเพิ่มขึ้น และจากการศึกษาของ Freedman (1961) ก็พบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยจะมีการเรียนรู้ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้มากกว่าผู้ที่มีอายุมาก นอกจากนี้ ผลการวิจัยในครั้งนี้ ยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ เอื้อละพันธ์ (2534) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการรับข่าวสารการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนเป้าหมายของกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตดุสิต เขตบางกอกน้อย และเขตหนองจอก พบว่า ลักษณะทางประชากรด้านอายุ กับการเปิดรับข่าวสารมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลงานวิจัยของสุภาพงศ์ ระรวยทรง (2534) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสารความรู้ และทัศนคติต่อการเสนอข่าวต่างประเทศทางสื่อมวลชนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเปิดรับข่าวสารทางวิทยุ

ระดับการศึกษากับพฤติกรรมการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิจัย โจนารตี (2534) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการรับข่าวสารทางการเมืองในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ปัจจัยทางประชากรด้านการศึกษา มีอิทธิพลต่อการรับข่าวสารทางการเมืองโดยกลุ่มที่มีการศึกษาสูง มีการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะขัดกับผลการวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ สมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา จะมีพฤติกรรมการสื่อสารในระดับสูงกว่ากลุ่มสมาชิกสถานีวิทยชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งสาเหตุอาจจะเกิดมาจากผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงจะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาสถานีวิทยชุมชน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปาริชาติ บุญญาวิวัฒน์ (2534) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาสตรีในด้านความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสตรี พบว่า ระดับการศึกษาของสตรี มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสตรี และความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคล

อาชีพกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า อาชีพของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arthur T. Jersild (อ้างใน จันทรเพ็ญชาติพันธุ์, 2530) ที่ว่า บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างกันมักมีบุคลิกภาพ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม แตกต่างกันไป และยังมีผลสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดารณี ถนอม (2533) ที่ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสารจากรัฐสภาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าประชาชนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รายได้กับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า รายได้ของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า บุคคลใดไม่ว่าจะมีรายได้มากหรือน้อยเพียงใด ต่างก็มีความต้องการขั้นพื้นฐานในการแสวงหาข้อมูลที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ใช้สอยแก่ตนเองทั้งสิ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เรือตรีหญิงวไลพร สวัสดิมงคล (2538) ที่ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรับฟัง ความต้องการรูปแบบและเนื้อหาการเสียดายตามสายในโรงพยาบาลของผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้ของผู้ป่วยในที่พักรักษาตัวในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขไม่มีความสัมพันธ์กับการรับฟังรายการเสียดายตามสายในโรงพยาบาล และอรสา ปานขาว (2527) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการยอมรับสารด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุและโทรทัศน์ของประชาชนในเขตชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน เปิดรับสารด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุและโทรทัศน์ในอัตราที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากแนวคิดและผลการวิจัยข้างต้น จึงเป็นเครื่องยืนยันสมมติฐานที่ว่า พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนแตกต่างกันตามคุณลักษณะทางประชากรของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน

สมมติฐานที่ 2 ระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยชุมชนของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคาดหวังผลประโยชน์จากสถานีวิทยชุมชนทั้งต่อตนเองและต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เพราะเมื่อสมาชิกสถานีวิทยชุมชนมีความคาดหวังผลประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมสูง สมาชิกก็จะมีพฤติกรรมการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Phillip V. Lewis (1987) ที่กล่าวถึง ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectations Theory) มาจากพื้นฐานของแรงจูงใจที่ถูกกำหนดโดยความคาดหวังของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นส่วนประกอบให้บุคคลนั้นเลือกที่จะปฏิบัติเช่นใดในเวลานั้น ในการติดต่อสื่อสาร ผู้รับสารต่างคาดหวังและคาดคะเน ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมทางการสื่อสาร และแนวคิดของอรวรรณ ปิรันธน์โิวาท (2533) ที่กล่าวถึงผลประโยชน์ส่วนตัว ที่เป็นการยากที่จำกัดลงไปว่าส่วนใดเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนใดเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการผลประโยชน์ส่วนตัว และมีเป้าหมายที่แต่ละคนพยายามจะให้สัมฤทธิ์ผล

ผลการวิจัยนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ยืนยันทฤษฎีความคาดหวังจากสื่อตามที่ Rayburm และ Plamgreen (1985) กล่าวว่า ความพึงพอใจที่บุคคลแสวงหา (Gratification Sought) ถือเป็นปัจจัยที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง ความเชื่อ (Beliefs) กับการประเมินผล (Evaluations) โดยที่ความคาดหวัง (Expectation) หรือ ความเชื่อ (Beliefs) นั้นหมายถึง การรับรู้ว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Object) มีคุณลักษณะเฉพาะหรือรับรู้ว่าการกระทำบางอย่างจะให้ผลเฉพาะอย่างตามมา

ซึ่งในจุดนี้ สามารถอธิบายได้ว่า ผลของความคาดหวังผลประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมมีอิทธิพลต่อการแสวงหาความพึงพอใจ ซึ่งจะไปมีอิทธิพลต่อการบริโภคสื่อ รวมถึงการมีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยชุมชน จะให้ผลเป็นการรับรู้ถึงความพอใจที่ได้รับ ซึ่งทำให้อาจกล่าวได้ว่า ความคาดหวังผลประโยชน์ถือเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นความต้องการหรือเหตุผลในการใช้สื่อและมีส่วนร่วมในการสื่อสารของแต่ละบุคคล

แนวคิดในเรื่องนี้ทำให้ เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญา สามารถวางแผนการในการจัดพฤติกรรมของตน พฤติกรรมของมนุษย์ทุกอย่างเกิดขึ้นอย่างมีเป้าหมาย (Goal Oriented) พฤติกรรมการสื่อสารก็เช่นกัน เมื่อมนุษย์คาดคะเนว่า จะได้รับอะไรบ้างหรือสื่อจะสนองต่อประโยชน์ส่วนตัวอย่างไรบ้าง การใช้สื่อของมนุษย์ก็จะดำเนินไปตามความคาดหวังนั้นๆ ตามแบบจำลองทฤษฎีความคาดหวัง

นอกจากนั้น ผลการวิจัยในครั้งนี่ยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชนิดา พลศรี (2529) ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของเยาวชนที่มีต่อการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พบว่า ความคาดหวังของเยาวชนเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์

จากผลการวิจัยและแนวคิดที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังจากสื่อ กับพฤติกรรมการสื่อสารจะพบว่าผลการวิจัยนี้สอดคล้องกันว่า ระดับความคาดหวังจะได้รับประโยชน์ต่างๆ จากสื่อเป็นปัจจัยทำให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้ต่างก็นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีความคาดหวังและทฤษฎีการใช้ประโยชน์จากสื่อนั่นเอง

สมมติฐานที่ 3 ระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านความรู้สึกลดภัยของผู้ดำเนินรายการ และด้านข้อมูลข่าวสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เท่านั้น ยกเว้นด้านเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่สถานีวิทยุชุมชนติดต่อประสานงานด้วย ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า พฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชนของกลุ่มสมาชิกไม่ได้ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้นๆ ที่สถานีวิทยุชุมชนประสานงานด้วย

ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าความน่าเชื่อถือของแหล่งสารขึ้นอยู่กับความรู้สึกลบรับของผู้รับสารเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ McGuire (1973) ที่ว่า ความเชื่อต่อผู้ส่งสารเกิดจากการที่ผู้รับสารยอมรับในเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏเป็นจริง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า อยู่ที่การยอมรับของผู้รับสารอันมีต่อผู้ส่งสารว่ารู้สิ่งที่ถูก และมีสิ่งจูงใจให้รับรู้ กล่าวคือ การยอมรับในความชำนาญ (Expertis)

นอกจากนั้น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารหรือแหล่งสารเป็นปัจจัยยิ่งต่อการจูงใจ ซึ่งผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะเป็นที่น่าเชื่อถือได้ เพราะความน่าเชื่อถือนั้นขึ้นอยู่กับ การยอมรับของผู้รับสารเป็นสำคัญ ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง ย่อมจะทำให้ผู้รับสารยอมรับทั้งในตัวผู้ส่งสารและสิ่งที่เขาพูด โดยผู้นั้นจะตั้งอก ตั้งใจดู ฟัง จดจำ และเชื่อต่อแหล่งที่น่าเชื่อถือนั้น

ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ ศุภวรรณ สัจจพงศ์ (2532) ที่ได้ศึกษาเรื่องความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร ความคาดหวังผลตอบแทน ความพึงพอใจ และพฤติกรรมการรับฟังข่าวสารของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณี รายการข่าวภาคค่ำถ่ายทอดสดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย พบว่า ความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในฐานะแหล่งข่าว โดยเฉพาะองค์ประกอบความคล่องแคล่วว่องไวในการทำงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับฟังข่าวสาร

พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรเขตรังสิต พบว่า องค์ประกอบความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารตามความคิดเห็นของเกษตรกร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณสมบัติในตัวผู้ส่งสาร ได้แก่ ความรอบรู้ ความชำนาญ การศึกษา ความสามารถ องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึกลดตภัย ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมารยาท ต้อนรับขับสู้ องค์ประกอบเกี่ยวกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แก่ ความเป็นมิตร น่าคบ เมตตา เป็นกันเอง และองค์ประกอบเกี่ยวกับความคล่องแคล่ว ได้แก่ ความว่องไวในการตัดสินใจ และมีไหวพริบ

จากผลการวิจัยและแนวคิดที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของแหล่งสารกับพฤติกรรมการสื่อสารจะพบว่าผลการวิจัยนี้สอดคล้องกันว่า ระดับความน่าเชื่อถือของแหล่งสารในองค์ประกอบต่างๆ เป็นปัจจัยทำให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน ของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชน อยู่ในระดับต่ำ สมาชิกสถานีวิทยุชุมชนจำนวนมากไม่เคยมีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นที่สังเกตว่า เมื่อดูปริมาณการรับฟังสถานีวิทยุชุมชนของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนกับผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน มีสัดส่วนที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้ผู้วิจัยคิดว่า สถานีวิทยุชุมชน ควรได้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ และควรที่จะแสดงให้ผู้ฟังเห็นถึงความสำเร็จในการแก้ปัญหาต่างๆ ของผู้ประสบปัญหาและได้มีการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับสถานีวิทยุชุมชน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ฟัง

นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบอีกว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสถานีวิทยุชุมชนไม่มีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุชุมชน หรืออยู่ในระดับต่ำ คือความไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสารกับสถานีวิทยุทั้งในด้านอุปกรณ์ในการสื่อสารของสถานีวิทยุ และอุปกรณ์การสื่อสารของสมาชิก วิธีการอย่างหนึ่งที่จะสามารถทำให้เกิดความสะดวกต่อผู้ฟังในการติดต่อ สถานีวิทยุชุมชน อาจจะมีการพิจารณาให้มีการปรับปรุงด้านเครื่องมือสื่อสาร โดยอาจจะมีการแยกหมายเลขโทรศัพท์ ระหว่างการแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย กับการร้องเรียน ร้องทุกข์ เพื่อประโยชน์ต่อทางเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุในการประสานงานกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบ นอกจากนั้น อาจจะมีการพัฒนาด้านอุปกรณ์ทางการสื่อสารต่างๆ เช่น เครื่องโทรสาร หรือเครือข่ายวิทยุสมัครเล่น

2. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ช่วงเวลาที่สมาชิกสถานีวิทยุชุมชนมีการเปิดรับฟังมากที่สุด คือในช่วงเช้า 04.00-12.30 น. ดังนั้นหากทางสถานีวิทยุชุมชนมีรายการใดที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มสมาชิก ก็น่าจะหันมาให้ความสนใจช่วงเวลานี้ ก็จะได้ผลดีมากขึ้น เช่น เป็นช่วงการอบรมสมาชิก หรือการนัดหมายสมาชิกในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

3. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทั้งระดับความคาดหวังผลประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม รวมทั้งระดับความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชน โดยเฉพาะด้านผู้ดำเนินรายการและด้านข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยที่ทำให้สมาชิกสถานีวิทยุชุมชนมีพฤติกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กับรายการสถานีวิทยุชุมชน ดังนั้น ในการเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการ ประสิทธิภาพ ตลอดจนความน่าเชื่อถือของสถานีวิทยุชุมชนให้มากยิ่งขึ้น สถานีวิทยุชุมชนควรที่จะมีการพิจารณาในการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง และควรมีการติดตามประเมินผล มีการตรวจสอบในเรื่องที่ได้มีผู้ร้องเรียน นอกจากนั้นควรให้ความสำคัญในการพัฒนาและอบรมบุคลากรผู้ทำหน้าที่ผู้ดำเนินรายการอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยในครั้งนี้ พบว่าวิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เป็นวิธีการที่ไม่สามารถควบคุมผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับ ตลอดจนสภาวะต่างๆ ที่อาจจะมีผลกระทบต่อ การตอบแบบสอบถามได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้วิธีการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม ซึ่งจะสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีกว่า

2. การวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มสมาชิกของสถานีวิทยุทธชน ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ในวงกว้างขึ้น โดยศึกษาประชากรกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะเพียงสมาชิกสถานีวิทยุทธชนเท่านั้น เพราะสถานีวิทยุทธชน ได้ออกอากาศที่วกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล นอกจากนี้ ยังมีโครงการขยายพื้นที่ออกอากาศไปยังต่างจังหวัดอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ อาจแตกต่างกันระหว่างกลุ่มสมาชิกสถานีวิทยุทธชน กับประชาชนทั่วไป รวมทั้งอาจจะได้ความคิดเห็นที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผน ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรายการ ซึ่งจะสนองความต้องการของผู้ฟังได้มากยิ่งขึ้นด้วย

3. การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า สมาชิกสถานีวิทยุทธชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยที่ทำให้เพศชายสนใจรายการวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน มากกว่าเพศหญิง

4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อรายการวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบรายการวิทยุเพื่อสังคมและชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกันในต่างจังหวัดและต่างประเทศ กับสถานีวิทยุทธชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง ข้อดี ข้อเสียของรายการจากสถานีวิทยุทธชน และมีส่วนช่วยในการประเมินสถานีวิทยุทธชนได้อีกทางหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย